

SỔ TAY ĐÁ QUÝ · PHƯỢNG ĐÁ QUÝ

SAPPHIRE

MÀU SẮC · VÙNG MỎ · SOI ĐÁ · ĐỊNH GIÁ

*Cùng một khoáng corundum,
vì sao có cả một dải màu?*

Corundum · Al_2O_3 · Fe + Ti

PHƯỢNG ĐÁ QUÝ · GNJ · LỤC YÊN, LÀO CAI · 2026

Sapphire — Sổ tay màu sắc, vùng mỏ, soi đá và định giá

Sapphire có mọi màu, và mỗi màu kể một câu chuyện về nơi nó sinh ra: màu nào quý, hình thành ở vùng mỏ nào, soi thế nào để biết thật – giả – đã xử lý, và một viên sapphire đáng giá bao nhiêu.

Biên soạn: Phượng Đá Quý (GNJ) cùng nhóm biên tập kiến thức.

Mọi số liệu, tên mỏ, giá và ảnh đều có nguồn ở Phụ lục C. Sách không thay thế giấy giám định của phòng giám định.

Bản 1.3 — tháng 9/2026.

Ảnh bìa: Star of Bombay (sapphire sao 182 ct, Sri Lanka), sapphire lam lục giác 10,2 ct, sapphire hồng giọt lê 10,28 ct, sapphire vàng mài bậc 92,6 ct, sapphire tím oval và sapphire cushion cam 2,92 ct — ảnh studio của Smithsonian National Museum of Natural History, CC0; khối corundum lam thô — ảnh của James St. John trên Wikimedia Commons, CC BY 2.0. Các ảnh đã tách nền và ghép trên nền vàng dựng bằng máy; màu đá giữ nguyên ảnh gốc.

Mục lục

	Trước khi đọc	4
1	Sapphire là gì	6
2	Sapphire trong đá trông thế nào	19
3	Vì sao sapphire có mọi màu	32
4	Bản đồ màu và vùng mỏ	46
5	Sapphire xanh lam: từ Kashmir đến Tây Nguyên	64
6	Sapphire Việt Nam: màu nào ở vùng nào	75
7	Màu thương mại và cấp chất lượng	86
8	Soi đá thực tế	98
9	Thật hay giả	113
10	Tự nhiên, nung, khuếch tán và các xử lý khác	123
11	Sapphire sao, trapiche và hiệu ứng đặc biệt	137
12	Đeo đá xử lý có hại sức khỏe không	146
13	Định giá sapphire và trang sức sapphire	152
14	Sapphire Việt Nam trên thị trường thế giới	169
A	Mười món sapphire nổi tiếng	177
B	Sapphire Việt Nam trên web quốc tế	183
C	Bảng bằng chứng và nguồn	188
D	Thuật ngữ	238

Trước khi đọc

Cuốn sách dành cho người mới cầm viên sapphire đầu tiên, người sưu tầm muốn hiểu sâu hơn và người mới vào nghề. Vì thế mỗi chương có ba lớp.

Vì sao có cuốn sách này

Cuốn sổ tay bạn đang cầm do Phượng Đá Quý cùng nhóm nghiên cứu biên soạn, tiếp nối cuốn sổ tay về ruby. Chúng tôi tổng hợp những gì các phòng giám định và tạp chí ngọc học uy tín đã công bố về sapphire — GIA, SSEF, Gübelin, GRS, Lotus Gemology, Journal of Gemmology — rồi kể lại bằng tiếng Việt dễ hiểu, kèm ảnh thật.

Ruby chỉ có một màu đỏ. Sapphire thì khác: cùng một khoáng vật nhưng có đủ xanh lam, hồng, cam hồng, vàng, xanh lục, tím, không màu, đen, thậm chí đổi màu theo ánh đèn. Mỗi màu thường gắn với những vùng mỏ nhất định, và chính nơi sinh ra góp phần quyết định vẻ đẹp, cách xử lý thường gặp và giá của viên đá. Vì vậy cuốn sách này dành hẳn nhiều chương để trả lời câu hỏi: màu này đến từ đâu.

Người mua sapphire thường mang ba nỗi lo quen thuộc: viên đá có thật không, đã qua xử lý gì chưa, và giá như vậy có hợp lý không. Muốn có câu trả lời, bạn cần nhìn được vào bên trong viên đá, đọc đúng tờ giấy giám định, và biết thị trường đang trả bao nhiêu cho loại hàng như thế. Ở đâu nguồn chưa chắc chắn, chúng tôi nói rõ. Ở đâu thông tin không có lợi cho sapphire Việt Nam, chúng tôi vẫn viết, vì người đọc cần sự thật hơn cần lời khen.

Cách đọc

Mỗi chương có ba lớp, bạn chọn lớp mình cần:

ĐỌC TRONG 2 PHÚT

Hộp "**Đọc trong 2 phút**" ở đầu chương: những kết luận ngắn gọn nhất, đủ để bạn ra quyết định. Người mới chỉ cần đọc hộp này là đã dùng được ngay.

Thân chương là lớp sâu hơn: vì sao lại như vậy, nguồn nào nói, ngoại lệ nằm ở đâu. Lớp này dành cho người sưu tầm và những ai muốn hiểu tận gốc.

THỰC CHIẾN TẠI QUẦY

Hộp **"Thực chiến tại quầy"** ở cuối chương: cầm dụng cụ gì, soi theo thứ tự nào, thấy gì thì kết luận gì, và khi nào phải dừng lại để gửi phòng giám định. Hộp này dành cho người đứng trước quầy đá — người đi mua cũng như người mới vào nghề.

Quy ước về bằng chứng và ảnh

- Mỗi ý có số liệu, tên mỏ, năm hay giá đều kèm một mã nhỏ màu vàng dạng **E401** đặt sau câu. Mã ấy dẫn về một dòng trong **Phụ lục C**, nơi ghi luận điểm, nguồn, năm xuất bản và hạng tin cậy. Hạng 1 là phòng giám định và tạp chí có bình duyệt; hạng 2 là nhà đấu giá, bảo tàng, báo ngành; hạng 3 là người bán và blog — chỉ được dùng như tín hiệu thị trường, không dùng làm dữ kiện.
- Mỗi ảnh chỉ xuất hiện một lần trong sách và đều có chú thích ghi rõ ảnh của ai, theo giấy phép nào. Ảnh do Phượng Đá Quý chụp ghi "Ảnh: Phượng Đá Quý / GNJ". Ảnh của bảo tàng, Wikimedia Commons hay tác giả khác ghi đúng giấy phép và người chụp. Với ảnh có bản quyền mà sách không được phép in lại, chúng tôi đặt một **hộp "Xem ảnh tại nguồn"** kèm địa chỉ để bạn tự mở xem.
- Giá trong sách là giá thị trường công khai, luôn kèm **tầng** (sỉ, đấu giá, bán lẻ quốc tế, bán lẻ trong nước) và **năm**. Giá đá thay đổi theo thời gian, theo từng viên và theo tờ giấy đi kèm; sách không đưa giá bán của bất kỳ cửa hàng cụ thể nào.
- Địa danh: nhiều tài liệu ghi Lục Yên thuộc tỉnh Yên Bái — đúng với thời điểm các tài liệu ấy ra đời. Từ tháng 7/2025, Yên Bái sáp nhập vào tỉnh Lào Cai, nên hiện nay là Lục Yên, Lào Cai.
- Về phong thủy, may mắn hay sức khỏe: khi cần nhắc tới, sách chỉ kể "người xưa tin rằng", không bao giờ viết những điều đó như sự thật. Riêng câu hỏi "đeo đá xử lý có hại không", sách trả lời đúng mức bằng bằng chứng hiện có.

GHI CHÚ

Cuốn sách không thay thế giấy giám định. Mọi kỹ thuật soi đá trong sách giúp bạn biết **nên nghi ngờ điều gì** và **khi nào cần gửi phòng thí nghiệm** — không phải để tự kết luận thay phòng thí nghiệm.

CHƯƠNG 1

Sapphire là gì

Chương này giúp bạn gọi đúng tên viên sapphire: khi nào chữ "sapphire" đứng một mình, khi nào phải kèm tên màu, ranh giới với ruby nằm ở đâu, và tên nào dễ gây nhầm.

ĐỌC TRONG 2 PHÚT

- Sapphire và ruby là cùng một loài khoáng vật: corundum, tức oxit nhôm Al_2O_3 . Ruby là biến thể màu đỏ; corundum chất lượng ngọc mang các màu khác đều thuộc họ sapphire ^[101] ^[104].
- Chữ "sapphire" đứng một mình nghĩa là sapphire lam. Màu khác phải có tên màu đi kèm: sapphire hồng, sapphire vàng, sapphire lục... LMHC và CIBJO đều ghi quy ước này thành văn bản ^[106] ^[107].
- Ruby hay sapphire hồng, ruby hay sapphire cam: sắc nào trội thì quyết định tên. Không phòng giám định nào dùng một con số để phân định, và hai phòng giám định có thể ghi khác nhau ^[113] ^[116].
- "Lam ngọc" là tên tiếng Việt của sapphire lam. Đừng gọi sapphire là "ngọc bích" (tên thường dùng cho jade) hay "hoàng ngọc" (tên của topaz) ^[111] ^[127] ^[128].
- Kashmir, Ceylon, Songea hay Lục Yên là xuất xứ, không phải một loại đá. Tên mỏ chỉ đáng tin khi phòng giám định kết luận ^[134].
- Padparadscha là tên do phòng giám định cấp và đang có ít nhất bốn định nghĩa. Chưa có giấy thì tên đúng nhất là "sapphire hồng cam" ^[147] ^[138].

1. Cùng một khoáng vật với ruby

Xét về khoáng vật học, viên ruby đỏ và viên sapphire lam là cùng một chất: corundum, oxit nhôm có công thức Al_2O_3 . Hiệp hội Khoáng vật học Quốc tế (IMA) công nhận corundum là một loài khoáng vật, ký hiệu Crn; ruby, sapphire và padparadscha chỉ là các biến thể (variety) của loài ấy ^[101].

Hình 1. Sapphire Montana (Mỹ) đã mài, đủ sắc màu, trong sưu tập Smithsonian: cùng một loài corundum, cùng một vùng mỏ, nhưng mỗi màu cần được gọi kèm tên màu của nó.

Ảnh: Smithsonian National Museum of Natural History, CC0 · [nguồn](#)

Tên gọi của sapphire có ba tầng, và nhiều nhầm lẫn ngoài chợ đến từ việc trộn các tầng ấy với nhau:

Tầng	Ví dụ	Ai quy định
Loài khoáng vật (species)	Corundum	IMA ^[101]
Biến thể (variety)	Sapphire, sapphire hồng, sapphire vàng, padparadscha, sapphire đổi màu, sapphire sao	CIBJO và LMHC chuẩn hoá cách ghi trên báo cáo giám định ^[103] ^[106]
Tên màu thương mại (trade term)	Royal blue, cornflower, "Sunset"	Mỗi phòng giám định tự đặt tiêu chí ^[133]

IMA chỉ quản tầng thứ nhất. CIBJO, Liên đoàn Trang sức Thế giới, ghi rằng tên khoáng vật có quy tắc chặt chẽ nhưng tên biến thể thì không có hệ thống nào, và nhiều tên thương mại của đá quý không hề có định nghĩa ^[102]. Danh sách biến thể corundum chính thức của CIBJO gồm ruby, ruby sao, sapphire, sapphire sao, sapphire hồng, vàng,

cam, lục, tím, sapphire trắng, sapphire đổi màu và padparadscha ^[103]. Sapphire đen, teal hay parti không có trong danh sách ấy: đó là cách mô tả màu, hoặc cách màu phân bố trên viên đá, vẫn dùng được khi đúng nghĩa.

Corundum tinh khiết thì không màu. Cả bảng màu của sapphire đến từ một lượng rất nhỏ nguyên tố vết xen trong mạng tinh thể; màu lam, chẳng hạn, do cặp sắt–titan (Fe^{2+} – Ti^{4+}) tạo nên ^[105]. Chương 3 sẽ đi qua từng màu.

Điều này có ý nghĩa gì khi bạn đi mua? Chữ "sapphire" chỉ cho biết viên đá là corundum và không phải ruby. Nó không nói viên đá đẹp, sạch tới đâu hay đã qua xử lý gì; giá trị nằm ở những câu hỏi ấy, không nằm ở cái tên.

2. "Sapphire" đứng một mình là màu lam

Nếu chỉ được nhớ một điều từ chương này, Phượng Đá Quý mong bạn nhớ quy ước sau: chữ "sapphire" không kèm tên màu nghĩa là sapphire lam. LMHC, nhóm bảy phòng giám định (CGL, CIGEM, DSEF, GIA, GIT, Gübelin, SSEF) thống nhất cách ghi báo cáo, quy định tên "sapphire" dành cho biến thể lam của corundum; màu khác thì tên màu phải đứng trước chữ sapphire (yellow sapphire, pink sapphire...), hoặc dùng tên padparadscha ^[106]. CIBJO cũng quy định gần như y hệt ^[107].

"Lam" ở đây là cả một dải, từ lam ánh tím tới lam ánh lục ^[107]. Viên lam lấp lánh vài ánh lục dưới đây vẫn là "sapphire", chừng nào lam còn là sắc chính.

Hình 2. Sapphire lam sáng 0,84 ct, mài oval.

Ảnh: Phượng Đá Quý / GNJ

Vậy vì sao nhiều tài liệu vẫn viết "sapphire là mọi corundum không đỏ"? Vì câu ấy đúng ở tầng nhóm. GIA dùng chữ sapphire cho mọi corundum không đỏ và không đủ điều kiện gọi là ruby, gọi chung các màu ngoài lam là fancy sapphire (sapphire màu) ^[104], nhưng cũng ghi rằng chữ sapphire thường dùng để chỉ biến thể lam ^[110]. DOJILAB cũng viết cả hai ý trong cùng một bài: saphir là mọi biến loại màu của corindon trừ màu đỏ, nhưng nói "saphir" không thôi thì phải hiểu là màu lam ^[111]. Hai cách nói không mâu thuẫn; chữ trên nhãn hàng và hoá đơn thuộc tầng tên biến thể.

Với các màu còn lại, CIBJO chia vòng màu corundum thành những dải liền nhau ^[112]:

Tên biến thể	Dải màu theo CIBJO	Tên tiếng Việt nên dùng
Sapphire	Lam ánh tím, lam, tới lam ánh lục ^[107]	Sapphire, sapphire lam, lam ngọc
Green sapphire	Lục ánh lam tới lục ánh vàng ^[112]	Sapphire lục
Yellow sapphire	Vàng ánh lục tới vàng ánh cam ^[112]	Sapphire vàng
Orange sapphire	Cam ánh vàng tới cam ánh đỏ ^[112]	Sapphire cam
Padparadscha	Pha trộn tinh tế giữa cam ánh hồng và hồng ánh cam, tông pastel ^[112]	Padparadscha (khi có giấy)
Pink sapphire	Hồng tới hồng ánh tím ^[112]	Sapphire hồng
Purple sapphire	Tím ánh hồng tới tím ánh lam ^[112]	Sapphire tím
Ruby	Đỏ ánh tím, đỏ ánh hồng, đỏ, tới đỏ hơi ánh cam ^[113]	Ruby, hồng ngọc
Colour-change sapphire	Lam dưới ánh ngày, tím dưới đèn sợi đốt; còn nhiều cặp màu khác ^[115]	Sapphire đổi màu
Colourless sapphire (tên thương mại: white sapphire)	Không màu, trong suốt ^[114]	Sapphire không màu (sapphire trắng)

Nhận bản đầy đủ 243 trang — miễn phí

Bản đọc thử này gồm bìa, mục lục, phần Trước khi đọc và bốn trang đầu chương 1. Cuốn sổ tay đầy đủ có mười bốn chương và bốn phụ lục — vì sao cùng một khoáng corundum lại có mọi màu, màu nào ở vùng mỏ nào trên thế giới và ở Việt Nam, soi đá tại quầy, phân biệt thật giả và đá đã xử lý, đến cách đọc giá và đọc giấy giám định:

Trong bản đầy đủ

1	Sapphire là gì	11	Sapphire sao, trapiche và hiệu ứng đặc biệt
2	Sapphire trong đá trông thế nào	12	Đeo đá xử lý có hại sức khỏe không
3	Vì sao sapphire có mọi màu	13	Định giá sapphire và trang sức sapphire
4	Bản đồ màu và vùng mỏ	14	Sapphire Việt Nam trên thị trường thế giới
5	Sapphire xanh lam: từ Kashmir đến Tây Nguyên	A	Mười món sapphire nổi tiếng
6	Sapphire Việt Nam: màu nào ở vùng nào	B	Sapphire Việt Nam trên web quốc tế
7	Màu thương mại và cấp chất lượng	C	Bảng bằng chứng và nguồn — 912 nguồn
8	Soi đá thực tế	D	Thuật ngữ
9	Thật hay giả		
10	Tự nhiên, nung, khuếch tán và các xử lý khác		

CÁCH NHẬN SÁCH

Vào trang sách trên phuongdaquy.com (hoặc quét mã bên cạnh), để lại email của bạn — bản đầy đủ sẽ được gửi tới hộp thư trong ít phút.

<https://phuongdaquy.com/sach-sapphire-so-tay-mau-sac-vung-mo-soi-da-dinh-gia/>

Sách tặng khách, không bán. Mọi số liệu, tên mỏ, giá và ảnh đều có nguồn ở Phụ lục C; sách không thay thế giấy giám định của phòng giám định. Email của bạn chỉ dùng để gửi sách và thư về đá quý của Phượng Đá Quý, có thể ngừng nhận bất cứ lúc nào.